Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

12.9.2023

Asia: HE 9/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Kynnys ry:n lausunto vammaispalvelulain voimaantulon mahdollisesta siirtämisestä

Kynnys ry pitää kyseenalaisena, että eduskunnan hyväksymää ja presidentin vahvistamaa lakia muutetaan ennen kuin siitä on saatu käyttö- ja soveltamiskokemusta. Lakia tulee toki seurata ja tarvittaessa myöhemmin täsmentää, mutta tässä vaiheessa sitä ei voida pitää tarpeellisena eikä hyväksyttävänä. Juuri hyväksytyn lain avaaminen on hyvin poikkeuksellista ja edustuksellisen demokratian peruslogiikkaa heikentävää. Kynnys arvelee, että minkään muun ihmisryhmän oikeuksien kohdalla vastaavaa lain avaamista ei edes esitettäisi.

Hallituksen esitysluonnoksessa ikääntymisrajauksen muokkaaminen nähdään tarpeellisena, vaikka meillä ei ole tosiasiallista dataa siitä, että lain soveltaminen laajenisi merkittävästi sosiaalihuoltolain piiriin kuuluviin asiakkaisiin. Nykyisessä laissa ei ole myöskään ikääntymisrajausta ollut kuin henkilökohtaisen avun kohdalla. Oikein muotoiltu ikääntymisrajaus voi olla tarpeen jossain vaiheessa soveltamiskokemusten perusteella, mutta se ei ole peruste jo hyväksytyn ja vahvistetun lain voimaantulon lykkäämiselle. Kynnys ry haluaa korostaa, että myös ikääntyneenä voi vammautua ja vammainen henkilö ikääntyä ja palvelutarpeissa ilmetä tätä kautta muutoksia, jotka johtuvat kuitenkin alun perin vammasta eivätkä ikääntymisestä. Lisäksi ikääntymisrajauksen pohdinnassa tulee ottaa huomioon perustuslain 6 §. Taloudelliset syyt eivät voi olla hyväksyttävä peruste asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan (PL 6 § 2 mom).

Kynnys ry pitää lausuttavassa esityksessä kyseenalaisena ja jopa tarkoituksellisen epätäsmällisenä kohtaa, jossa siirtymäajan katsotaan mahdollistavan hyväksytyn lain soveltamisalapykälän lisäksi myös palvelupykälien muuttamisen: *”Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta teki valiokuntakäsittelyn viime vaiheessa useita muutoksia palvelupykäliin. Näiden kustannusvaikutuksia ei ollut täsmällisesti mahdollista arvioida…. tavoitteena on varata aikaa uuden vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevien säännösmuutosten valmistelulle sekä vaikutusten arvioinnille yhteistyössä tarvittavien asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa. Erityisen tärkeää on arvioida huolellisesti esitettävien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutukset sekä vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen*”. Näiden lauseiden vuoksi voidaan pitää todennäköisenä, että palvelupykäliä aiotaan muuttaa nimenomaan kustannussäästöjen mahdollistamiseksi. Vammaispalvelulain vaikutusten arvioinneissa ei saa ylikorostua taloudellisten vaikutusten arviointi, kuten nyt on tehty. Lain avaamisen tavoitteet näyttäytyvätkin teennäisinä. Palveluiden parantaminen ja ihmisoikeuksien kunnioitus vaikuttaa vahvasti päälleliimatulta.

Ihmisoikeudet ja välttämättömät palvelut, joita vammaispalvelut ovat, eivät saa olla säästökohde. Ne ovat käyttäjilleen elintärkeitä mahdollistaen omannäköisen elämän osana yhteisöä. Uuden lain mukaisia palveluja odottaa moni palvelupaletin väliinputoaja sekä nykyisen kaltaisten palveluiden joustavoittamista odottava. Lain siirtymisellä voi olla kohtalokkaita vaikutuksia näiden ihmisten elämässä, mikä saattaa johtaa raskaampiin ja muihin korvaaviin palveluihin sekä tukitoimiin eikä esityksessä toivottuja kustannussäästöjä tosiasiallisesti saavuteta. Lisäksi on huomattava, että kunnallisverotuksen ja valtionverotuksen invalidivähennykset on poistettu tuloverotuksesta vuonna 2023. Tästä säästyvät rahat oli tarkoitus ohjata vammaispalveluiden kehittämiseen. Toisin sanoen merkittäviä säästöjä on jo syntynyt vammaisten

henkilöiden kustannuksella. Kysymys kuuluukin, mihin nämä varat on käytetty tai tullaan käyttämään vuonna 2023?

Kynnys vastustaa siirtymäajan pidentämistä varsinkin erityisen osallisuuden tuen kohdalla. Ei ole perusteita siirtää erityisen osallisuuden tuen voimaantuloa ja porrastusta. Erityinen osallisuuden tuki on sitä tarvitsevien henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumiseksi keskeinen palvelu ja on jo hyväksytyssä siirtymäsäännöksessä asetettu tulevaksi voimaan muuta lakia huomattavasti myöhemmin. Tätä asetelmaa ei ole tarpeen eikä missään määrin hyväksyttävää ennestään pahentaa ja samaan aikaan puhua vammaispalvelulain ihmisoikeusvaikutuksista.

Lisätietoja: Annina Heini, Järjestöpäällikkö, Kynnys ry, annina.heini@kynnys.fi, p. 0409401399